

PRØVEN

LÆS BLANDT ANDET OM:

Den første kvindelige
Borgmester i Frederiks-
værk

Stålmuseet

Palæet

Beboere i Krudtværkets
Funktionærboliger

FREDERIKSVÆRKEGNE
HISTORISKE FORENING

December 2008 - 5. Årgang, nr.

21

ANNONCE

Frederiksværkegnens Historiske Forening søger kontakt med IT kyndig M/K, som ganske gratis kan bistå foreningen med løsningen af en række IT opgaver, som hører med til driften af en moderne Historisk Forening.

Vi forestiller os en person, som er velbevandret på Internettet, som bl.a. kan fungere som WEB master og udbygge Foreningens hjemmeside, deltage i redigeringen af vort medlemsblad PRØVEN, opfølgning på vort medlemskartotek, være behjælpelig med Power Point præsentationer til vore foredragsholdere, deltage i afholdelsen af Foreningens arrangementer, o.s.v. Skulle der mod forventning blandt vore Læsere findes en historisk interesseret person, som uden vederlag kunne tænke sig at blive en del af vort glade team, hører vi gerne fra vedkommende på mail ahv@mail.dk eller på telefon 47 92 31 40.

REDAKTION

Jørgen Tved (ansvarlig)

Christina Ax

Axel Hvidtfeldt

Layout: Per Erck, Axel Hvidtfeldt

Fjeldal Grafisk. Oplag 450

ISSN: 1604-0678

Titel: Prøven

Stof til næste nummer af PRØVEN bedes indsendt snarest.

Vi tager forbehold for indsendte læserindlæg, som ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

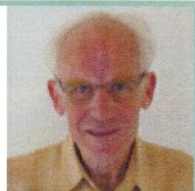
Foreningens E-mail: fhf@mailme.dk

Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

I DETTE NUMMER:

Siden sidst	4
Ved Formanden	
Et Stålmuseum	6
I Støj og Damp	7
En kvindelig Borgmester	8
De Forenede Jernstøberier, DFJ	12
Palæet	16
Beboerne i Krudtværkets Funktionærboliger	18
Foreningsarrangementer	24
Bestyrelse og Sponsorer	25
Museer og Arkiver	24

SIDEN SIDST VED FORMANDEN

Foreningen har fået tildelt Kulturprisen for 2008 af Kulturelt Samråd med følgende tekst: "Prisen gives for på fornem vis at have loftet arven efter Museumsforeningen, samt at have tilført dette arbejde mange nye og spændende facetter".

Dette er vi selvfølgelig stolte og beæret over. Vi prøver med vore arrangementer og dette blad, at bidrage til Halsnæs Kommunes kulturliv, samt ikke mindst at udbrede forståelsen af Historien. Påskønnelse af dette arbejde, tager vi med glæde imod, men vi modtager også gerne konstruktiv kritik.

Vor nye programfolder for 2009 er nu klar og vedlagt dette nummer af Proven. Jeg håber, den vil blive godt modtaget og ikke mindst vække interesse. Hans Engelund har igen lavet et stort ulønnet arbejde med layouten. Tak for det.

Denne nye udgave af Proven er i nyt tryk og layout, som vi håber vil hæve kvaliteten af bladets umiddelbare fremtræden, og på denne måde give det et loft. Vi hører gerne fra Jer om dette.

Efterårssæsonen startede med en meget succesrig tur til Kastellet i København og Nyboder museet, samt en ekstra tur til kvarteret mellem Toldbodgade og Bredgade inkl. Amalienborg. Guiderne var en stor oplevelse. De udviste stort engagement og fortælle glæde foruden stor viden. Det var støtteforeningerne på begge steder, der stod for rundvisningerne!

Foredragene om kalkmalerierne i vore kirker af mag.art. Kirsten Dannesboe den 17.

sept. og cand.mag. Stig Colbjørn den 22. okt. om jernbaneforbindelser, lobbyvirksomhed og politik i Nordsjælland, var af virkelig høj klasse. Begge udviste også en enorm viden og fortælle glæde. Stig Colbjørn brugte et flot powerpoint program til at forklare de komplicerede problemstillinger, men måske i lidt for højt tempo. Dele af hans foredrag har vi fået lov at bringe i Proven. Den lokale radiostation, Radio 10 FM optog foredraget, for at udsende det, mener jeg. Kirsten Dannesboe tager nok på bustur til de omtalte kirker med os en dag! Der var mødt henholdsvis 80 og 56 tilhørere op!

Sammen med Aktivitetsudvalget i Melby Menighedsråd afholdt vi et lige så glimrende foredrag om modstandsgruppen under 2.verdenskrig "Holger Danske" med cand.mag. Peter Birkelund. Det foregik i Melby med 50 fremmødte! Et lille suk, så glimrende foredrag har vi for haft flere tilhørere til! Personligt er jeg lidt imponeret over at alle foredragene blev holdt uden manuskript i let og elegant stil.

Bemærk, at turen til "Den Gl. by i Århus" er et forsøg på at komme lidt længere væk end normalt, men det bliver en spændende tur med gode guider og rundvisninger.

Dette blad udkommer i december, derfor vil jeg takke alle for udvist interesse i år, og ønske en god jul samt alt godt i det nye år, hvor vi jo ses igen.

Bengt

2008
KULTURPRISEN

tildeles hermed

Frederiksværkegnens
Historiske Forening

*Prisen gives for på fornem vis at have løftet arven efter
Museumsforeningen samt for at have tilført dette
arbejde mange nye og spændende facetter.*

For Halsnæs Kulturelle Samråd

23. september 2008

Erik Eriksen

 Kulturelt
Samråd

ET STÅLMUSEUM

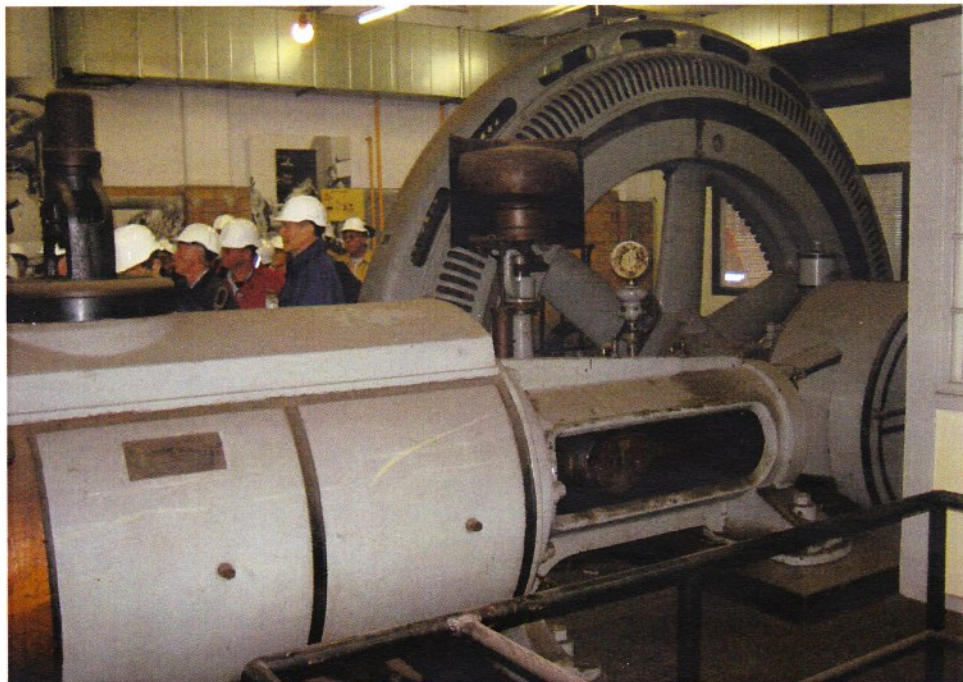
Den 27. august i silende regn var Historisk Forening igen på udflugt, men her i byen. Vi var ude at se den del af det gamle Stålværk, som i dag er DanSteel.

Som det var Krudtværket og Kanonstøberiet, der skabte byen, så var det Stålværket, der holdt liv i vores gamle by. Det begyndte, som bekendt med krudt og flotte kanoner af bronze. Det blev senere til alle mulige produkter af støbejern. Og så kom stålværket. Bygget under den anden verdenskrig med det formål at fremstille kvalitets stål af gammel skrot. Inden vi skulle ud i produktionshallen skulle vi dog se noget, der faktisk er en sensation.

Bag Stålværkes store port gemmer der sig et Stålmuseum. En del af det gamle maskineri, fra den spæde start af stålproduktionen i 1942, er bevaret og stillet op, så vi og andre kan se, hvordan det begyndte. At det gamle maskineri er bevaret, og ikke for længst er smidt i smelteovnene, er i sig selv en sensation. Nu er det op til os og alle gode kræfter, at få det bevaret.

Vores by kan blive lige så berømt for et Stålmuseum, som vi er for det gamle Krudtværk, Kanalerne og Gjethuset.

Problemet er penge og atter penge. Som det fremgår af den afbillede strømskine, så er det virkelig tungt og stort ma-

skineri, der skal findes en plads og en bygning til. Det er ikke en opgave, som byen kan løfte alene. Her må en eller flere virkelige store fonde ind i billedet. DanSteel har pladsproblemer, så maskineriet skal væk. De lokaler, som udgør museet, skal bruges til et stål laboratorium for den nutidige pro-

duktion. Måske skal Kulturarvstyrelsen og landets Kulturminister på banen, for at sørge for, at det, der kan blive en virkelig dansk, industriel museums sensation, kan blive opbevaret forsvarligt indtil den blivende placering er fundet og lokalerne er blevet skabt.

I STØJ OG DAMP

Nu da vores blad *Prøven* er kommet i farver, vil vi godt vise hvordan det ser ud når en stor stålblok går sin gang gennem valserne, inden den er valset ud i den pladetykkelse, som det nu ønskes.

Produktionen sker i et inferno af støj og damp. De store stålblokke, der nu bliver til plader, er gloende. Valser skal hele tiden afkøles, og det sker med fersk vand fra Arresø. Saltvandet fra fjorden ville ødelægge både valser og de plader og profiler, som bliver produceret.

En anden iagttagelse var, den meget moderne produktionsproces, med kun ganske få arbejdere. Den tid er for længst forbi hvor Stålværket havde 2-3000 ansatte.. Vi fik også en fornemmelse af, at det har været, og måske stadig er en farlig arbejdsplads. Varmen fra de gloende stålblokke var voldsom selv på det galleri hvor vi gik. Godt vi ikke skulle nærmere. Men det var et imponerende besøg. Der var kun plads til 50 deltagere, så Foreningen forsøger i samarbejde med Industrimuseet at arrangere en gentagelse.

FØRSTE OG HIDTIL ENESTE KVINDELIGE BORGMESTER

Kirsten Ebbensgaard beretter om sine 4 år som borgmester i Frederiksværk – og hvordan det overhovedet kunne lade sig gøre.

Den 1. januar 1982 tiltrådte jeg som den første og hidtil eneste kvindelige borgmester i Frederiksværk. Selvom det for Frederiksværk kommune var usædvanligt med en konservativ borgmester, så havde der været én før mig, nemlig Janus Chr. Heerup fra 1919 til 1929. Ellers havde Frederiksværk altid været en socialdemokratisk ledet kommune.

Valget 1974.

Min debut som byrådsmedlem fik jeg 1. januar 1975. Ved valget den 5. marts 1974 blev jeg valgt som 1. suppleant. Det nye byråd tiltrådte 1. april 1974 og fik indvalgt 2 konservative medlemmer isenkræmmer Lars Chr. Olsen og ingeniør Karl Fich. Men allerede efter 9 måneder måtte jeg afløse Lars Chr. Olsen p.g.a. hans problemer med både at skulle passe byrådsarbejdet og en stor forretning. Derved fik jeg chancen og kom i byrådet. Det var en vældig udfordring, men også en svær opgave at få lagt på sine skuldre.

Ved de følgende valg blev jeg spidskandidat for de konservative, og dermed også borgmestercandidat, men jeg troede egentlig aldrig på, at det nogensinde skulle lykkes.

Hvordan kunne det lade sig gøre, at man i 1982 valgte mig? Det blev et sammentræf af flere forskellige omstændigheder, man kan måske også sige, et valg mellem flere ondt, hvor jeg var det mindste ondt

Knud Glamming udtræder af socialdemokratiet.

Den første omstændighed indtrak da borgmester Knud Glamming – helt konkret den 10. oktober 1976 – beslutter at forlade socialdemokratiet. Der var opstået uenighed i socialdemokratiet med specielt John Hørning, men også med andre i partiets bagland. Knud Glamming fik følgeskab af Vagn Marker og Karen Gisselmann. De slår sig senere i byrådsperioden sammen med den upolitiske liste med Karen Arno og Thorkild Randskou og danner den kommunalpolitiske liste. På den måde bliver de byrådets største liste med 5 medlemmer.

Valgene i 1977 og 1981.

Ved det efterfølgende valg i november 1977 mister Knud Glamming sin borgmesterpost. Det lykkedes for socialdemokratiet at få flertal sammen med SF's Svend Erik Olesen og Frode Behrndtz bliver borgmester.

Men ved valget i november 1981 mister socialdemokratiet et mandat og dermed sit flertal sammen med SF. Valget fik følgende resultat: Socialdemokratiet får 6 mandater, Frode Behrndtz, René Reffs, Holger Rasmussen, Aase Olafsson, Karoline Jensen og Ole Rohde Olsen. S.F. får 1 mandat, Svend Erik Olsen. Den kommunalpolitiske liste får 3 mandater: Knud Glamming, Anne Bischoff og Svend Erik Snekkerup. De konservative Folkeparti får 3 mandater, Kirsten Ebbensgaard, Chr. Langekær og Lars Chr. Olsen, Fremskridtspartiet får 1 mandat, Ole Donner og Venstre får 1 mandat, H.C. Mønsted.

I alt 15 byrådsmedlemmer, hvilket betyder, at et flertal på mindst 8 skal blive enige, for at bestemme hvem der skal være borgmester. Da Socialdemokratiet + SF kun kunne monstre 7, og da den Kommunalpolitiske liste ikke kunne få socialdemokratiet + SF til at stemme på sig – og omvendt - så måtte de borgerlige sætte sig sammen (hvortil de kommunalpolitiske nu hørte). Det blev til lange og trange forhandlinger. Jeg tror det var én af sidste konstitueringer i Danmark, der faldt på plads.

Den anden omstændighed der førte til min borgmesterpost var, at jeg havde nogle meget dygtige og hårdnakkede forhandlere. Anders Elmvang, formand for den konservative vælgerforening og Chr. Langekær kæmpede i mange, mange dage for en konservativ borgmester. Det lykkedes til sidst, på betingelse af, at der blev indgået et valgforbund for hele perioden mellem de partier der støttede mig. Dette blev besluttet for at undgå en splittelse, hvilket desværre ikke kunne holde hele perioden.

Fordeling af udvalgsposterne

De betydende poster blev fordelt således: 1. viceborgmester blev Knud Glamming, Lars Chr. Olsen blev socialudvalgsformand, Sv.E. Snekkerup blev skoleudvalgsformand, H.C. Mønsted blev kulturudvalgsformand, Ole Donner formand for miljø og teknik

Kvindelig borgmester.

Hvordan var det så at være kvindelig borgmester? René Reffs huskede mig jævnlige på, at jeg kun var vikar for en 4-årig periode. Han kunne også krydre min tilværelse med en anden historie. Han havde mødt en mand siddende i en groftekant, dybt deprimeret. René havde spurgt om han syg, nej, men han syntes det hele var så forfærdeligt. Nu havde man fået en kvindelig borgmester, og så var hun oven i købet konservativ. Det var simpelthen ikke til at holde ud.

På trods af ovennævnte små historier, så for-

løber det daglige arbejde ikke meget anderledes for en kvindelig borgmester end det må gøre for en mandlig. Som borgmester er du overste leder af både det politiske – og det administrative system. Så hver eneste dag er der en masse opgaver, som passerer en borgmesters bord, og som der skal tages stilling til. Derudover skal byrådets arbejde til staidighed forberedes, og man skal holde styr på, hvad der sker i de forskellige stående udvalg samtidig med at man selv er formand for økonomiudvalget. Som borgmester er der en masse repræsentative pligter, som der også skal tages vare på. Mange beder om et oplæg i en eller anden sammenhæng, der skal holdes borgermøder om lokalplaner, klippes snore over m.m. Samtidig skal du naturligvis også pleje dit eget politiske bagland.

Kunsten er både at være borgmester for hele kommunen, få byrådet til at samarbejde på tværs af politiske forskelligheder og samtidig holde fast i, at dine rodder hører til i den konservative partiforening.

Frederiksværks jubilæum som købstad.

Skal jeg nævne nogle af de spændende opgaver, som jeg har været med til som borgmester, var den første store opgave at tilrettelægge festligholdelse af Frederiksværks 75 års købstadsjubilæum. Kommunen havde jubilæum den 1. april 1982, men arbejdsgruppen blev enige om, at sandsynligheden for bedre vejr og større opbakning – fra sommerhusbeboere og turister - ville være større, hvis man flyttede jubilæumsfestlighederne til 1. juli.

Det står stadig meget tydeligt i min bevidsthed, at det blev nogle fantastisk gode og begivenhedsrige dage. Dette skyldtes ikke

mindst, at der var en ihærdig arbejdsgruppe bestående af erhvervschef Henrik Sorgenfrei, Kulturelt samråds formand Hans Futtrup, Per Jacobsen fra Lions Klub – og ikke mindst el-installator Knud Loth fra Handelstandsforeningen. Men rigtig mange hjalp med til at gøre de 3 jubilæumsdage meget festlige.

Danmarks 40 års befrielsesdag.

En anden stor begivenhed var fejring af 40 året for Danmarks Befrielse. Her var det oberstinde Lise Bennike, som om nogen havde haft krigen tæt ind på livet. Lise Bennike havde været gift med oberst H. Bennike, som den 9. april ønskede at forsvare Danmark, og tog fra Helsingør til Sverige, for at kæmpe derfra.

Lise Bennike havde jeg et ganske særligt forhold til. Hun har ansvaret for, at jeg blev konservativ og stillede op til byrådsvalget i 1974. Jeg møder første gang Lise Bennike, da hun er ved at sælge sit hus i 1973. Hun spørger mig – på trods af hun aldrig havde mødt mig før - om jeg kunne tænke mig at være hendes afløser i byrådet, da hun ikke vil stille op til næste valg. På det tidspunkt var jeg ikke medlem af noget politisk parti og var lige flyttet til Frederiksværk og vidste ikke, hvem fru Lise Bennike var.

Hun kunne fortælle mange spændende oplevelser fra sit liv under 2. verdenskrig. Så interessant, at der blev lavet et interview, som blev optaget på bånd og lagt ind hos Henning Jølver, byarkivets leder. Lise Bennike gav mig tillige bogen "De sidste timer". En samling afskedsbreve fra danske Patrioter. Bogen er i 1985 blevet genoptrykt af Frihedsmuseets venner. Jeg folte med al denne hjælp, at jeg velforberedt til at tale den 4. maj 1985

ved de 2 mindesten for frihedskæmpere, vi har i Frederiksværk.

Genopbygning af DFJ-arealet.

En dag banker det på min dør, og der kommer en mand fra PKA-pension, og spørger om han må tage lidt af kommunaldirektør Børge Larsen og min tid. Han havde gået rundt nogle timer i byen, og undrede sig over at byens midte lignede et "hul i jorden". Han hentydede til ruinen af Gjethuset og det nedbrændte DFJ - areal. Det var virkelig en mand med en stor pose penge vi fik besøg af. PFA ville gerne investere i genopbygningen af arealet, hvor DFJ havde ligget og ligeledes gøre noget ved Gjethuset. Det sidste voldte problemer, fordi Gjethuset skulle forblive på kommunens hænder. Man enedes om en genopbygning af Gjethuset var prisen for at få lov at bygge på Sydtorvet. Man kan læse meget mere om hele dette hændelsesforløb, men det bliver for langt at komme ind på her.

Kun 7 kvindelig borgmestre.

Når jeg deltog i møder rundt i landet, var det lettere at være kvindelig borgmester. Af de 175 kommuner der dengang fandtes i Danmark, var der kun 7 kvindelige borgmestre. Man blev lidt feteret, og det lykkedes mange gange at blive valgt ind i nye bestyrelser og lign., fordi man også dengang skelede lidt til ligestillingen.

Hårde økonomiske tider.

I landets kommuner var det hårde tider. Økonomien var i de år meget anstrengt. I Frederiksværk kommune mærkedes reduktioner i mandskabsstyrken på Det Danske Stålvæværket, og forretningslivet havde det

svært. Chr.Langekær udtrykte det på sin ironiske måde: "De eneste der har det godt i Frederiksværk er bedemændene!". En byggekran var et særsyn, og arbejdsløsheden var høj. Det var fattigfirserne. Jeg erindrer en rundspørge fra en journalist, som ringede til borgmestre i byer, som var meget afhængig af én stor virksomhed. Struer med B&O, Billund med Lego, Nordborg med Danfoss o.a. Spørgsmålet var, hvad kommunen ville stille op, hvis Stålvæværket lukkede. Jeg husker, jeg blev helt skrækslagen ved tanken, og min fantasi havde svært ved at tænke den tanke til ende. Det blev heldigvis ikke aktuelt dengang. Senere har vi jo oplevet både op og nedture for stålvæværket, og klaret det endda.

Minderne om de 4 år som borgmester.

Jeg bliver dagligt mindet om mine 4 år som kvindelig borgmester. Jeg fik af min mand et armbånd, som jeg altid bærer. Armbåndet består af ekstra led, der var fremstillet til den gamle borgmesterkæde

Minder har det ofte med at fastholde det bedste og glemme der værste. Således også for mig og mine 4 år som borgmester. Det var da til tider hårdt. Der var meget, der skulle fungere i det daglige, samarbejdet med det snævre flertal – som faldt fra hinanden undervejs – var umådeligt svært, og at føre konservativ politik var, så godt som umuligt.

Alligevel er det 4 år som jeg tænker tilbage på med glæde, det var lærerige år fyldt med mange spændende begivenheder og store oplevelser. Det var en stor udfordring, at få det privilegium at komme til at sidde i borgmesterstolen og være med til at præge, hvad der skete i kommunen fra 1982 – 1986. Efter

bedste evne arbejdede alle i byrådet dengang for at få Frederiksværk Kommune til at blive et godt sted at bo, at uddanne sig i og at arbejde i. Det var en fælles målsætning – og den gælder helt sikkert den dag i dag. Den gælder, hvad enten man er mandlig eller kvindelig borgmester.

Det gamle motto af Piet Hein: "tæv uforknyt løs på problemerne, men vær forberedt på at de tæver igen" brugte jeg flittigt i årene 1982 – 1986.

Kirsten Ebbensgaard

Borgmestre fra 1970 til i dag:

Knud Glamming	1970 -1978
Frode Behrndtz	1978-1982
Kirsten Ebbensgaard	1982-1986
Frode Behrndtz	1986-1996
H.C. Mønsted	1996-1998
Helge Friis	1998-

DE FORENEDE JERNSTØBERIER, DFJ

DFJ-samlingen på Arkivet.

Efter Industrimuseet Frederiks Værk modtog sin store billedsamling med motiver fra DFJ, har det haft højeste prioritet af få sikret det store materiale. Omkring 6000 fotografier, negativer og glasplader er blevet scannet og ompakket i syrefri kuverter for at sikre at dette enestående indblik i fabrikkens historie, bliver sikret for eftertiden. Alt er kommet med. Der er billeder af bygninger, maskiner, arbejdere og arbejdssituationer, af produkter og udførte arbejder udenfor fabrikken, medarbejdere og administration. En guldgrube af informationer og vidnesbyrd om den stolte fabrik i sin storhedstid. Men for mange af billederne gælder det desværre, at vi ikke har nogen informationer om motivet. Tit kun en dato, eller en kort titel som "DFJ, Frederiksværk". Derfor tog museet initiativ til at invitere tidligere DFJ-arbejdere indenfor, vise dem billederne og lade dem fortælle hvad de kunne huske. Sideløbende har Frederiksværk Ugeblad bragt en række DFJ-billeder, med opfordring til læserne om at hjælpe museet med yderligere oplysninger. Begge dele har givet værdifulde oplysninger om samlingen og om det gamle støberi. De fleste billeder er, situationen taget i betragtning, af høj kvalitet. De er optaget for DFJ af fotograf Strüwing over en periode på næsten 40 år, fra først i 1940'erne og frem til 1970'erne.

Havnestøberiet, 4. september 1946.

Karl Esbensen styrer støbningen af en kedeldel. Med en skumstok holdes slaggen tilbage i stobeskeen. Det flydende jern hældes ned gennem 'soen', en form for tragt der styrede den flydende jernmasse ned i formen. Soen blev slået af mens den stadig var gloende. Det var bedst at støbe i bar overkrop. Så prellede de brændende jerndråber af på den svedige hud, uden at sætte sig i tøjet og brænde sig fast i huden. Der var intet sikkerhedsudstyr, og DFJ udleverede ikke arbejdstøj til de ansatte.

Modelværkstedet, 18. juni 1948.

En unavngiven modelmager trækker en model op i gips - måske hedder han Thorvald. Ved hjælp af en skabelon af træ, en ko, formes modellen. Efter den er tørret er den klar til at bygge sandformen op omkring. Gipsmodellerne blev brugt af håndformerne i det gamle støberi på bakken - **Gjethuset.**

Maskinformeriet, den 7. august 1944.

På billedet ses formen Otto Larsen der står ved samlebåndet og samler formene for støbningen. Formene er blevet sat lige ved siden af, og her bliver bund og top sat sammen. For at undgå at de to dele løftede sig fra hinanden ved støbningen, kunne der sætte klemmer på for at holde sammen på de to dele. På en lille hylde har Otte Larsen en blæsebælg til at fjerne overskydende sand.

PALÆET

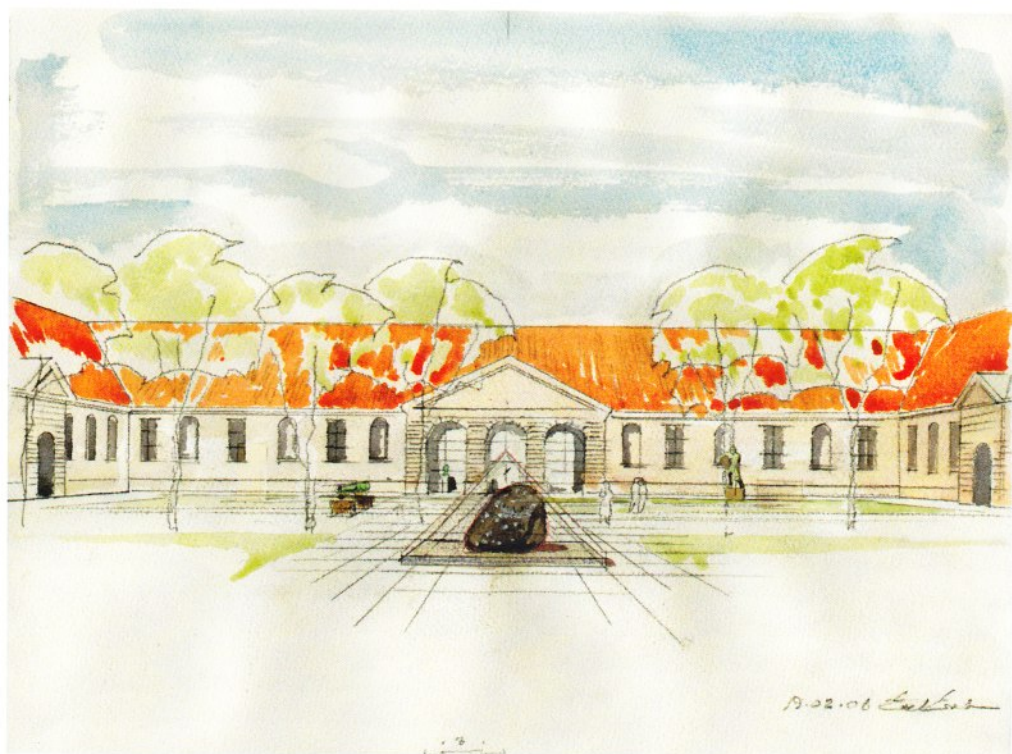
- ET INDUSTRIHISTORISK MONUMENT -

På kulturnatten den 10. oktober inviterede Borgmester Helge Friis til den første besigtigelse af Halsnæs Kommunes nyerehvervelse, Palæet, den tidligere Politistation og Dommerkontor. På spørgsmålet om, hvordan Kommunen havde råd til at købe huset i disse for Kommunen så betrængte tider, svarede Borgmesteren ”- har vi råd til at lade være?”. Forhistorien er følgende:

I 2006 stod det klart, at Palæet ville blive udbudt til salg efter at være rommet af den daværende ejer, Justitsministeriet. På initiativ af Formanden for Historisk Forening udarbejdede en række interesserede foreninger et komplet projekt forslag til Kommunen om at købe huset og indrette dette industrihistoriske hus til et åbent hjemsted for Industrimuseet Frederiks Værk. Foruden Historisk Forening deltog Foreningen Land og By, Gjethusets Venner, Hyllingebjergste-

nens Venner, Kulturelt Samråd samt repræsentanter for Kommunens kunstneriske miljø. Projektet støttes endvidere af Industrimuseet Frederiks Værk og indeholder en komplet indretning af selve Palæet til Industri Museum. Bygningen vil formentlig også komme til at huse Kommunearchivet, der for tiden befinder sig i Rødovre. Halsnæs Kommune kan ikke alene finansiere projektet på én gang, men det forventes at store fonde bringes ind i billedet.

Bygningen er fredet og projektet forudser en fuldstændig restaurering af selve Palæet, som skal bringes tilbage så tæt som muligt til sin oprindelige skikkelse. Indvendigt indrettes bygningen med respekt for dens kulturhistoriske værdi til administration for Industrimuseet Frederiks Værk. Projektet indeholder endvidere en opstramning af Gjethuspladsen med nedrivning af de grimme skure ud mod Gjethuspladsen, som Politiet har ladet opføre til opbevaring af hittegods cykler. Det er tanken, at der med åbningen af Gjethuspladsen skabes et byens offentlige rum, som kan benyttes, som et udendørs samlingspunkt, hvor der kan afholdes folkemøder, koncerter evt. friluftsteater m.v. På denne måde vil der dannes et sammenhængende kulturelt kraftcentrum

bestående af Gjethuset, Palæet og Biblioteket, en Kultur Trekant, til gavn for Kommunens borgere, men som også vil være en attraktion for turister, som efterspørger en oplevelseskultur.

Den lokale, folkelige opbakning til projektet har formentlig været medvirkende til, at Frederiksværk by i 2007 af Kulturarvstyrelsen blev udpeget som Industrielt Kultur Minde og at Halsnæs Kommune i 2008 blev valgt som Kultur Kommune.

Palæet blev opført omkring 1794 og tjente i de første åringer som inspektør bolig for Værkernes bestyrere og andre honoratiories bl.a. familierne Tscherning og Heegaard.

I Proven nr. 10. juni 2006 findes Palæets historie skrevet af Christina Ax.

BEBOERE I KRUDTVÆRKETS FUNKTIONÆRBOLIGER

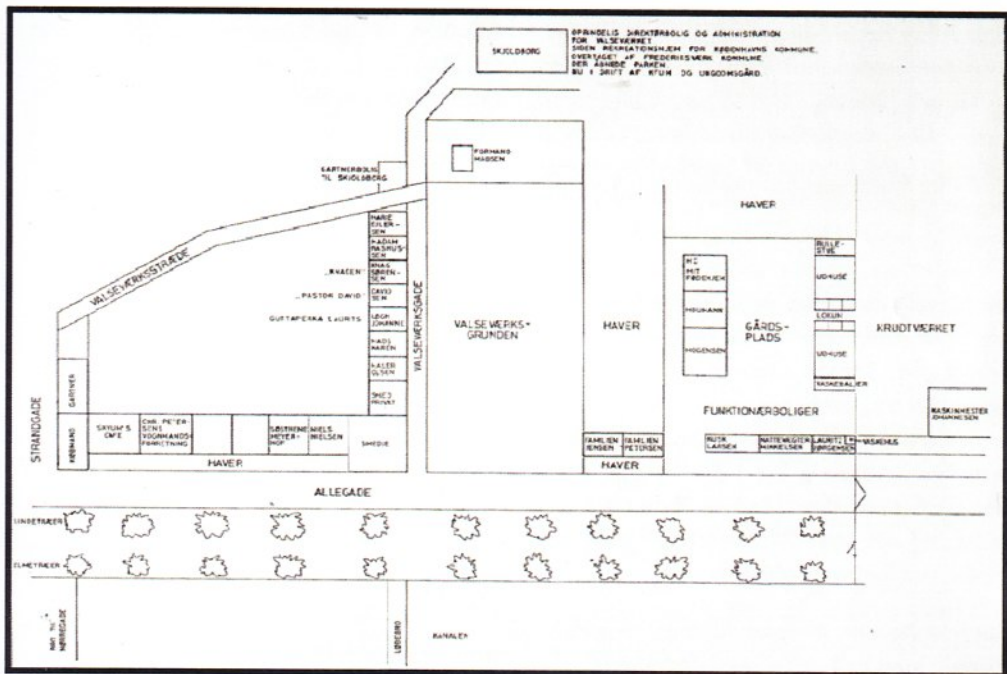
Her fortsættes Kurt Siewertz Niens erindringer fra det gamle Frederiksværk. Afsnittet omhandler beboerne i funktionærboligerne i Allégade kvarteret. En del af disse boliger eksisterer ikke mere, men de sidste søges bevaret i forbindelse med det aktuelle salg af Kommunens grunde i Allégade Nord projektet. (Æblehaven).

Boligerne lå som en lille enklave for sig selv for enden af Allégade. De fleste af beboerne havde heller ikke meget samkvem med byens øvrige borgere. For de flestes vedkommende var det ældre mennesker, og jeg kendte derfor ikke meget til dem. Hvad jeg ved om dem skyldes hovedsagelig, hvad jeg hørte fra mine forældre. Dog er der ting jeg selv kan huske.

I det første hus boede to af værkets formænd. Jensen og A.P. Petersen populært kaldet A.P. Ingen af dem så man meget til, især ikke til Jensens. De holdt sig meget for sig selv. Jeg tror kun jeg har set fru Jensen en enkelt gang. Alle deres børn var voksne og rejst hjemmefra, på nær den yngste datter Vilma. Hun var på alder med min søster. En af de ting, jeg husker, var, at Vilma hver sommer fik besøg af sin kusine. Kusinen var bidt af en gal skuespiller. Hun arrangerede teaterforestillinger med alle de unger, hun kunne få fat i. Jeg ved at hun senere blev skuespiller. Jeg mener, at hun hed Norup til efternavn. A.P. havde seks børn, men de fem var allerede store og taget hjemmefra. Kun den yngste Rohmann, der var på min

alder og gik i samme klasse som jeg, boede hjemme. Ligesom jeg var han lidt af en efternoler i børneflokkene.

A.P. var noget af en mærkelig person. Han var temmelig velhavende, havde købt en stor bakke med en del skov på op mod Norske Bakke. Det var meningen, han ville lave byggegrunde på arealet. Det viste sig imidlertid, at bakken bestod af fint grus og sten velegnet til bygningsmaterialer. Da der ellers var langt til den nærmeste grusgrav, blev det en guldgrube for ham. Efterhånden som gruset forsvandt, kunne han alligevel sælge byggegrunde. Han investerede penge i huse. En overgang havde han tre ejendomme. Og så kommer det sjove. I hvert af husene havde han en dame boende, som han var meget gode venner med. Det var en offentlig hemmelighed, at han havde disse piger eller koner til sine små sidespring, og det var ingen hemmelighed for hans kone. Hun levede i håbet om, at det snart ville holde op. Hvis der var et par dage, hvor han ikke var taget hjemmefra om aftenen, var

hun sikker på, at nu havde han forbedret sig, men håbet brast altid. Jeg ved det, for jeg hørte hende en gang sige til mor, at nu troede hun på, at det blev bedre. Min mor var vist det eneste menneske hun talte med. Jeg forstod jo dengang ikke rigtig, hvad der var i vejen, men fandt senere ud af det, ved at høre de voksne tale om det. At der stod en lille knægt og kunne lytte, tog man sig ikke af, man regnede jo med, at jeg ikke havde forstand på den slags, hvad jeg da heller ikke havde den gang. A.P.'s ene hus lå helt ude ved gartner Knudsens hjørne, som vi kaldte det. Det var en meget stor villa, og var lejet ud til en fru Hirtz og hendes datter, der var på min alder og gik i samme klasse som jeg. Officielt var hun enke, men sandheden var vist den, at hun ligesom Mads-Karen havde begået et lille fejltrin, og så havde søgt glemsel herfor i Frederiksværk. Om det nu var fordi hun selv havde haft penge, eller om det var fordi hun havde haft mere held med valg

af partner, der havde penge, ved jeg ikke, men da hun altså var ret velhavende og altid elegant klædt, så så man helt anderledes på hendes eventuelle fejltrin end på Mads-Karens. Om A.P.'s besøg hos hende gav sig udslag i økonomisk støtte, ved kun hun selv. A.P. havde en forkærlighed for enker, for i hans andet hus, der lå i nærheden af sygehuset, boede en anden enke. Hun havde vistnok været ret livlig i sin tid. Hun havde da i hvert fald skaffet sig tilnavnet "Den glade Enke". Hun havde da også skaffet sig en søn, Kaj der var på min alder. Vi gik i skole sammen og kom også i lære det samme sted.

Den tredje enke i A.P.'s harem, Hariette Larsen, var virkelig enke, for alle havde kendt hendes mand.

Mellem disse 3 enker boltrede A.P sig som en anden Grev Danilo.

Den næste ejendom, der lå med facaden ud

mod Allen bestod af tre lejligheder, der var beboet af kusken ved værket, en natvægter og en arbejdsmand. Det var også alle sammen ældre mennesker, hvis børn alle var fløjet af reden, bortset fra Laurits Jørgensens yngste datter, der var tredive år og stadig boede hjemme. Hun var meget missionsk, så det har måske været grunden til, at hun ikke var blevet afsat. Hun og moderen, der også var missionsk, sang salmer og bad bønner hele dagen. Laurits delte ikke rigtig deres glødende tro, men var for skikkelig til at protestere. I stedet flygtede han ud i gården, hvor han brugte sin fritid til at hugge kvas. Han fik det ene store læs kvas hjem efter det andet, og der stod han aften efter aften og havde fred for gudeligheden.

Far fortalte om, hvordan Laurits Jørgensen en gang kom helt galt af sted derhjemme. En af hans arbejdskammerater havde mistet sin kone, og nu ville han gerne have en husholderske. Han og Laurits mente så, at det var et job for Laurits' datter Ida. Men da han kom hjem om aftenen og fremsatte forslaget, fik han ørene i maskinen. Far fortalte, at han den næste dag måtte aflyse aftalen med Asmussen, populært kaldet Asmor. Han havde fortalt Asmor, at de var helt kulrede derhjemme og sagde: " De troede selvfølgelig, at der skulle høres".

Datteren fik siden plads i Gartner Knudsens blomsterforretning, Han var også missionsk, så der turde hun uden risiko tage plads. Da hun nu hed Ida varede det ikke ret længe for forretningen blev kaldt "Lille Idas Blomster". Lidt misvisende med det lille, for hun var ca. 1,85. Jeg kan ikke tænke mig, at hun var noget trækplaster for forretningen, for hun var altid eddikesur, overfor kunderne. Natvægteren, der boede i den midterste

lejlighed, så man i sagens natur ikke meget til. Han sov jo om dagen. Dog var det alle tiders, hvis man var så heldig at sidde på vort lokum, når han kom der. Det var en hel festforestilling. Han gik til købmanden. Når han åbnede døren, sagde han "Goddag Eliassen (det hed hans købmand), og så bestilte han ellers varer, medens han forrettede sit nødvendige ærinde. Når han var færdig og lukkede døren, sagde han pænt " Farvel Eliassen, ".

Da han gik på pension, kom der en anden og yngre vægter. Det gav anledning til en forestilling af de helt store.

Konen til vægteren var kendt for at være en af byens største sladre-kællinger, og da hun første gang bevægede sig ned i gården for at tomme skraldespanden, dukkede fru Mogensens op. Mogensens boede i den første lejlighed i det hus, hvor vi boede. Fru Mogensens var nervesvækket, ja dengang sagde man hun var tosset, og kunne undertiden gå helt amok. Hun røg i hovedet på natvægterens kone og gav hende et ordentligt møgfald med besked om, at hendes sladder kunne hun holde for sig selv: Derefter truede hun ellers med alskens ulykker, hvis den anden prøvede på sin sladder. Fru Mogensens fik da sat sig i respekt, for efter dette oprtrin vovede fru natvægter sig kun på das og ned med skraldespand efter mørkets frembrud.

Vægterens havde den store sorg at miste deres yngste dater Erna under den spanske syge. Erna var 14 år og en vældig sød pige. Det var naturligvis en tragedie, og der var stor medfølelse med familien. Konen viste ved enhver lejlighed sin sorg, hvad der sådan set var naturligt, men lidt af medfølelsen gik fløjten sidenhen. I flere år efter gik hun og

den ældste datter hver lørdag på Vinderød Kirkegård og ordnede gravsted, det gjorde de fleste mennesker den gang. Mor og datter anbragte sig så på hver side af graven, på hver sin lille taburet og i ca. et kvarter græd de højlydt så tårerne trillede ned af kinderne på dem begge. Så gik de hjem og samlede kræfter til næste lørdags tåreperseri. Det var nemlig kun om lørdagen, når der var tilstrækkeligt med tilskuere, at sorgen tog overhånd.

Kusken, der boede i den første lejlighed, var en gammel lun fyr. Han hed Peter Larsen, men blev altid kaldt GENAN. Hvor han havde fået dette øgenavn, ved jeg ikke, men alle havde jo dengang et øgenavn, man var kendt under. Peter Larsen stod for kørslen med værkets hestekøretøj. Der var megen kørsel med krudt frem og tilbage fra værket og til magasinerne. Krudttårnene, som de blev kaldt, skønt det ikke var tårne, men store magasinbygninger. De lå i en lang række oppe på krudttårnsbakkerne, der strakte sig langs med Hovvængevej, den der nu hedder Strandvejen. I sin have havde han altid en meget stor hønseflok. Man sagde, at han havde gratis foder til dem. Jeg ved naturligvis ikke, om det passer, men han gik altid med lange stovler, der var meget vide, og så mente man, at når han var ude for at fodre hestene om aftenen ved nitiden, så fyldte han stovlerne med korn til sine høns. Det var derfor han altid gik så tungt og langsomt, sagde folk.

I den ejendom, der lå vinkelret på alleen i rækkefølge kom Mogensen, Houmann og vi. Mogensen var krudtværksarbejder. Hans kone var et ulykkeligt menneske. Hun var nervesvækket. I dag kunne man nok have gjort en hel del for at hjælpe hende med psykiatrisk behandling, men noget sådant kend-

te man ikke den gang. Hun var tosset mente man. Det gav sig udslag i, at hun somme tider eksploderede i raserianfald, hvor hun smadrede alt, hvad hun kom i nærheden af. I sine stille perioder var hun meget omgængelig. Det blev værre og værre med årene. Hendes mand, der var noget af et pjok, efter hvad far sagde, ville ikke rigtig indse, at hans kone var et sygt og ulykkeligt menneske. Ikke før han en dag blev præsenteret for nogle store regninger, som hans kone havde oparbejdet hos de handlende. Han måtte så gå rundt hos naboerne for at få vidner på hendes utilregnelighed, for at få hende umyndiggjort. En af de mere humoristiske ting hos fru Mogensen var hendes kirkegang. En gang imellem gik hun til gudstjeneste medbringende sin egen salmebog, der var en gammel svend, hvor numrene på salmerne ikke var de samme, som man benyttede i kirken. Det rørte ikke fru Mogensen. Hun slog op på det nummer, der stod på nummertavlen, og så sang hun den salme, der havde det nummer i hendes salmebog. At hun sang "Kimer i klokker", medens menigheden sang "Glade Jul", rørte hende ikke, og da hun havde en kraftig og gennemtrængende stemme, kunne det sommetider være vanskeligt at bevare den nødvendige alvor. Forsøg på at få hende til at ændre sange prellede af. Hun vidste, at det var det nummer, der stod i hendes salmebog. En anden af hendes ideer var, at hun så bolsjevikker alle vegne. Vores statspolitibetjent havde næsten daglig besøg af hende, hvor hun anmeldte bolsjevikker. Til sidst fandt han dog på at bede hende om at skrive anmeldelserne, for som han sagde, så kunne han lade det gå videre til højere myndigheder.

FORENINGSSARRANGEMENTER

Onsdag den 21. januar, kl. 19:30

Journalist Anders Jacobsen

Gjethusets genopståen

Alle ved, at Classen fik bygget Gjethuset. I 1970'erne henlå det i ruiner. Hvordan kunne det ske? Ideen til genopbygningen og pengene kom udefra! Der var stor modstand blandt borgerne og i byrådet. Det er denne kamp og dens personer, det handler om og det løft, det har givet byen.

Onsdag 18. februar, kl. 19:30

Lektor, cand.mag. Søren Jessen

Skolerne på Halsnæs gennem tiderne

Ældste generation kan tænke tilbage til den tid, hvor man gik i skole hver anden dag, og skolen kun var inddelt i to klasser. Skolevæsenet i vores kommune har en lang og traditionsrig historie. De fleste steder blev der først indført undervisning i forbindelse med skoleloven af 1814. Vi skal følge skolevæsenets udvikling frem til omkring 1970.

FREDERIKSVÆRKEGNENS HISTORISKE FORENING

BESTYRELSE

Formand

Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
Tlf.: 47 92 38 44
E-mail: bengts@mail.dk

Næstformand

Axel Hvidtfeldt
Ællingevej 4
3360 Liseleje
Tlf.: 47 92 31 40
E-mail: ahv@mail.dk

Kasserer

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
Tlf.: 47 74 93 35

Sekretær

Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
Tlf.: 47 77 26 54
E-mail: fhf@mailme.dk

Øvrige medlemmer

Ole Friis Jensen
Auderød Byvej 10
330 Frederiksværk
Tlf.: 47 72 33 93
Email:to_friis@hotmail.com

Kirsten Ebbensgaard

Strandgade 2b
3300 Frederiksværk
Tlf.: 47 77 27 70
E-mail: kirsteneb@mail.dk

Jorgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
Tlf.: 47 77 00 23
E-mail: tved@mail.dk

Jan E. Hansen
Strandvejen 27C
3300 Frederiksværk
Tlf.: 47 72 11 76
E-mail: syvogtyve@mail.dk

Gurli Jeppesen
Bagerstræde 1H
3300 Frederiksværk
Tlf.: 47 72 36 63

SPONSORER

Frederiksværks Folkebibliotek

Torvet 41, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 41 00

Danske Bank

Nørregade 6, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 76 70 00

Arresødal Privathospital A/S

Arresødalvej 100, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 19 00

Det Classenske Fideicommis

Tromnæs Alléen 2F, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 44 70 29

Skolebiblioteket Enghaveskolen

Skolevej 1, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 15 66

Knudsen Plast A/S

Industrivej 21, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 01 01

Hans Holger Cykler

Vinderød Skov 3, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 23 23

Dan Steel A/S

Havnevej 33, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 77 03 33

Bog og Idé - Frederiksværk

Nordcentret, 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 52 40 01

Nordea Bank - Frederiksværk

Torvet 37, 3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 24 11

Vejby - Tibirke Selskabet

v/ Chr. Friis
Postbox 21, 3220 Tisvildeleje

MUSEER OG ARKIVER

Industrimuseet Frederiks

Værk

Administration, Arkivet

Jernbanegade 4

Tlf.: 47 72 06 05

Åbningstid: tir - fre kl. 10-14

Hjemmeside: www.indmus.dk

Arsenalet

Åbningssæson: 28. juni - 15. sep.

Kl. 11-16 (mandag lukket)

Projektmagasinet

Åbningssæson: 28. juni - 15. sep.

Kl. 11-16 (mandag lukket)

Krudtværket

Åbningssæson: 3. maj - 15. sep.

Kl. 11-16 (mandag lukket)

Knud Rasmussen Hus

Åbningssæson: 20. marts - 19. okt.

Kl. 11-16 (mandag lukket)

Hundested Lokalhistoriske

Arkiv

Åbningstid: man kl. 10-12 og ons kl. 16.30 - 17.30

Frederiksværk Brandmuseum

Åbningstid: Lørdag kl. 11-13 (eller efter aftale)

DEN HISTORISKE FORENING

Kontingent:

Personligt medlemskab: 125 kr.

Husstandsmedlemskab: 200 kr.

Firmaer og institutioner: 500 kr.

Firmaer : (under 6 ansatte) 250 kr.

Har du spørgsmål til foreningen? Så skriv eller ring til:

Christina Ax - fhf@mailme.dk

Carl Jensen - tlf.: 47 74 93 35

Bengt Sørensen - tlf.: 47 92 38 44

bengts@mail.dk

5. maj 2009. Sæt allerede nu kryds i kalenderen.

Sammen med Industrimuseet planlægger Historisk Forening den 5. Maj 2009 afholdelsen af et særligt "Befrielsesarrangement" i Gjethuset. Foredragsholder bliver den kendte historiker cand.mag. Palle Roslyng-Jensen, der har udgivet bogen med titlen: "**Danskerne og Besættelsen - Holdninger Og Meninger 1939-1945**". Foredraget vil naturligvis blive fulgt op med både lyd og billeder samt debat. Måske kan vi også her præsentere udgivelsen af en ny bog om den lokale modstandsbevægelses historie.